

Rohepööre, energeetika ja elektri hinnad

TIMO TATAR
Majandus- ja
Kommunikatsiooni-
ministeeriumi energeetika
asekantsler

Hoogu koguv rohepööre on meid juba viinud paremasse seisu kui kümme aastat tagasi – siis oli taastuenergiat veelgi vähem, nõudlus fossiilkütuste järele suurem.

Eesti koos teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega on seadnud eesmärgi kujundada meie majandus ümber toimima kliimaneutraalseks aastaks 2050. Ehkki võib tunduda nii, ei toimetata Euroopa Liit selles püüdluses sugugi üksi. Sarnase eesmärgi on seadnud kümneid riike väljaspool ELi ning need riigid moodustavad ligikaudu 70 protsenti maailma majandusest. Nii on ka näiteks Hiina võtnud eesmärgiks saavutada 2060. aastaks kliimaneutraalsus. Ameerika Ühendriikide uus administratsiooni suhtub kliimamuutustesse ning nendega võitlemise tõsiselt – Bideni administratsioon tõi USA tagasi Pariisi kliimaleppesse ning on seadnud Euroopa Liiduga sarnase kliimaneutraalsuse eesmärgi sajandi keskpaigaks, rääkimata osariikidest, kes on võtnud ambitsioonikaid eesmärke juba ammu. Seega ei

ole kliimaneutraalsus kaugeltki mitte mõni kiirelt mööduv poliitikavool, vaid meie ajastu suur väljakutse, mis paneb tegutsema riigid, mida juhivad väga erineva maailmavaate ja poliitilise kursiga poliitikud.

Arvestades rohepöörde väljakutse suurst ja ulatust ning asjaolu, et keegi pole midagi sellist globaalsel tasandil kunagi teostanud, on kõik riigid selle ülesande lahendamisel suuremal või vähemal määral silmitsi tundmatu tulevikuga. Kindlasti tehakse oma teekonnal rohkelt vigu ja tagantjäreli tarkust koguneb ohtralt. Samamoodi tekib ka materjali, mida kergelt populaarsust jahtivad poliitilised jõud saavad ära kasutada. Seetõttu on rohepöörde juures peamine, et toetus sellele ja õigupoolest isegi arusaamine, et kliimamuutusi põhjustab oma tegevustega järjest rohkem just inimene, ei liiguks mööda parteijooni, vaid oleks laialt levinud arusaamine. Ilmselt oli minevikus palju debatte ka selle üle, kas Päike tiirleb ümber Maa või kas Maa on koguni lapik. Tänapäeval ei pea teadlased nendele küsimustele enam (enamasti) aega raiskama. Seda, et inimtekkeline kliimamuutus ei ole enam tõesti usuküsimus, tõestas väga ilmekalt maailma usujuhtide hiljutine ühisavaldus, milles palutakse valitsustel käimasoleval ÜRO kliimakonverentsil Glasgow's tõsiselt ja vastutustundlikult suhtumist.

Tegelikult ei peaks juba ammu teadlaste suurimaks küsimuseks olema, kas ja kui palju inimese tegevus mõjutab kliimat, vaid milliste sammudega suudab inimkond enda esile kutsutud kliimamuutusi pidurdada, et ära hoida kõige hullemad stsenaariumid. Stsenaariumid, kus elukeskkonna elamiskõlbmatuks muutumine paneb liikuma seninägematud rahvamassid, sest ühtäkki on ootamatult puudus harimiskõlblikust maast, toidust ja joogiveest. Peame ühiskonna liikmetena nendes küsimustes oma teadlasi usaldama, küsima neilt nõu, mis viisidel ja tehnoloogiate kaasabil saame neid probleeme lahendada ja mõjusid leevendada. See vajab ka eri valdkonna teadlaste senisest oluliselt suuremat omavahelist koostööd. Poliitikakujundajana näen paraku päevast päeva, et see koostöö saaks olla palju parem ja efektiivsem. Kui sirvida kasvõi viimase aja Eesti teadlaste sõnavõtte või arvamusküsimusi energiateemadel, ei tule sealt selgelt välja ühine jagatud sihtpunkt – kliimanetraalsuse saavutamise vajadus. On üsna lihtne osade – sealjuures kõige olulisemate – muutujate võrrandist eemaldamisega pakkuda lahendusi komplekssetele väljakutsetele või kritiseerida samme, mida valitsused astuvad. Praktikas ei ole mina veel näinud hõbekuuli-tüüpi lahendusi ning neid ei ole suutnud tuvastada ka näiteks Rahvusvaheline Energiaagentuur.

SELGE SÕNUMI TÄHTSUS

Fossiilkütuste tootmise ja kasutamise seotud kasvuhooonegaasid moodustavad praegu veel suurima osa globaalsetest emissioonidest. Seetõttu on ju loogiline, et kliimamuutuste ärahoidmisel räägitakse niivõrd palju energiateemast. Kuid pikas perspektiivis ei ole võimalik kliimanetraalsust saavutada üksnes energia tootmist, varustamist ja tarbimist põhjalikult ümber korraldades. Kliimanetraalsuse teel tuleb põhjalikke ümberkorraldusi teha praktiliselt igas sektoris. Nende muutuste õnnestumisel ja ühiskonnale

selgitamisel on tähtis roll just poliitikutel. Seda nii kohalikul kui ka riigi tasandil. Võimatu on alahinnata Riigikogu liikmete rolli nende vajalike muudatuste selgitamisel ja eestvedamisel. Leian, et Riigikogu liikmete osalemine kohalike omavalitsuste volikogude töös annab saadikutele suurepärase võimaluse olla ka kohalikul tasandil nende teemade eestvedajad ja -kõnelejad.

Muidugi on rohepöörde vajalikkuse selgitamine meie inimestele keeruline ülesanne. Eriti siin parasvöötmes, kus kliimamuutused ei hakka ilmselt veel niipea ja loodetavasti mitte kunagi kaasa tooma sagedaid ning ohtlikke ilmastikunähtusi või kliimakatastroofe – üleujutusi, tornaadosid, kuumalaineid ja vihmadest põhjustatud maalihkeid –, mis on muutumas paraku üha tavalisemaks maailma teistes kliimamuutustele rohkem avatud piirkondades. Isegi maailmamere tõusu aitab meie aladel kompenseerida glatsioisostaatiline maakerge ehk viimasel jääajal mandrijää surve kokku pressitud maakoorekihtide kerkimine. Võime tõesti öelda, et elame justkui vanajumala selja taga ning globaalse kliimamuutuse põhjustatud esimesed hoiatavad ilmingud on nähtavad üksnes teleri vahendusel. Tõenäoliselt on tulevikus meie jaoks kliimamuutuse kõige nähtavam tagajärg kliimapagulaste surve, mida tunneme ELi piiririigina seda enam, mida jõukamaks muutume.

Eesti riik on alates taasiseseisvumisest läbinud pika tee. Ehkki on ka neid, kellele meeldib meid kujutada jätkuvalt väeti postsovetliku riigina, oleme tegelikult märkamatult tõusnud kolmandiku maailma jõukamate riikide hulka ja nii peame õppima ka jõukama riigina käituma. Oleme riigina saavutanud arengutaseme ja jõukuse, millest meist vähesed oskavad selle teekonna alguses 1990. aastatel isegi unistada.

See tähendab ühtlasi seda, et me ei saa lubada endale luksust kasutada arengumaade argumente: et kliimamuutustega

Roheelektri suurim väljakutse on energia salvestamine, et tagada varustuskindlus ka siis, kui tuult, päikest, sademeid pole piisavalt.

Foto: Serge Le Strat / Unsplash.com

tegelemine on üksnes rikaste riikide pärusmaa, vaid suurriikidele jõukohane ülesanne ning igal juhul tuleks meid kui vaeseid ja väeteid neist rikaste riikide afääridest kõrvale jätta. Olles küll rahvaarvult ja pindalalt väike, oleme sellegipoolest maailma suurima ühise turu Euroopa Liidu liige. See ligi 500 miljoni osalisega maailma suurima ostujõuga ühisturg on tegelikult meie peamine jõud, millega suudame mõjutada teisi riike, et ka nemad

astuks kliimamuutuste leevendamiseks vajalikke samme. Seega ei maksa heituda sellest, et ELi osa globaalses CO₂ jalajäljes on alla kümnendiku või sellest, et moodustame üksnes kuus protsenti maailma rahvastikust. Euroopa Liidu 15 triljoni dollari suurune ühisturg moodustab maailma majandusest kokku ligi 15 protsenti, olles sellega suurim majandusruum. Kui sellele turule pääsemiseks seatakse täiendavaid tingimusi, nt imporditud kauba CO₂

jalajalg, on see väga tugev sõnum, mida kuulatakse üle maailma. Aga selle sõnumi edastamiseks peame ka oma tegudes olema selle sõnumi saadikud.

ESIMESEL KOLMANDIKUL

Võrreldes teiste majandusaladega oleme Eestis rohepöördega kõige jõudsamalt edasi liikunud energiasektoris. Eelmisel aastal oli juba iga kolmas Eestis tarbitud kilovatt-tund energiat pärit taastuvast energiaallikast. Seega võib lihtsustatult

Eelmisel aastal oli juba iga kolmas Eestis tarbitud kilovatt-tund energiat pärit taastuvast energiaallikast.

öelda, et suures pildis oleme energeetika-sektoris kolmandikku vajalikust teekonnast läbinud ja kaks kolmandiku teekonda on veel minna. Energeetikasektori sees on aga ka valdkondi, kus oleme ära käinud juba pikema tee – näiteks soojust toodame juba valdavalt taastuvatest energiaallikatest. Aga nagu ikka, saavad kõige raskemad ja keerulisemad olema teekonna viimased kilomeetrid. Siis tuleb ilmselt kasutada juba lahendusi, mis praegu on alles arendusjärgus. Elektritootmises on kindlasti suurimaks väljakutseks energia salvestamine, et tulevikus järjest rohkem ilmastikust sõltuv (varieeruv) energiatootmine tagaks varustuskindluse ka perioodidel, kus tuult, päikest ning, nagu tänavune aasta ilmekalt näitab, ka sademeid hüdroelektrijaamade jaoks ei ole piisavalt. Vaid oluline edasimine

energia salvestamise mahtude kasvus ning salvestuslahenduste hindade alanemine võimaldab päriselt selja taha jätta praegu soojuselektrijaamadel töötavad lahendused. Seni kuni salvestusviisid on veel arendusjärgus, tuleb leppida olukorraga, et energiasüsteemile kõige keerulisemates olukordades tuleb elektriturul käivitada elektrijaamad, mis kasutavad fossiilkütuseid, puidujäätmeid või vesinikku ning hoolitseda, et need jaamad Eestis ka olemas oleksid. Eesti elektrisüsteemihaldur Elering on välja öelnud, et meie elektrisüsteemi tõrgeteta toimimiseks ja varustuskindluse tagamiseks on selliseid jaamu Eestisse vaja minimaalselt 1000 MW ulatuses.

Kliimaneutraalseid juhitava elektritootmisvõimsuse lahendusi ei ole silmapiiril veel kuigi palju, kuid taastuenergia tootmise lisandudes vajadus juhitava tasakaalustava elektritootmisvõimsuse järele ei kao. Seetõttu ei ole meil luksust, et kergekäeliselt kõrvale lükata ühtegi potentsiaalset lahendust, ka tuumaenergiat. Praegu arenduses olevad väiksemad moodultuumareaktorid tunduvad esmapilgul väga atraktiivsed, kuid tõetund saabub ilmselt siis, kui esimesed seesugused on maailmas püstitatud ning olulised üksikajad (nagu näiteks selliste jaamade hind) on selgunud. Valitsuse moodustatud tuumaenergia töörühm on juba tööd alustanud, et ühiskonnas käivitunud arutelu Eestisse tulevikus tuumaelektrijaama rajamise üle oleks varustatud sõltumatu analüüsi ning faktidega. On selge, et selliseid otsuseid ei saa teha uisapäisa või iga valmistsükli järel ringi otsustades. Esimene tuumaenergia töörühma vaheraport valmib järgmise aasta sügisel. Näidet, kus tuuma- ja tuuleenergia mahuvad ühel turul koos kasvama ja arenema, ei pea kaugelt otsima. Põhjanaanabrite juures valmivad järgmisel aastal üheaegselt nii uus tuumajaam kui ka tuhandeid megavatte elektrit tootvaid tuuleparke.

Taastuvelektrile üleminekul on riigi viimase aja tegevused olnud kõik

suunatud teenima ühte eesmärki – saavutada olukord, mida näeme Soomes, kus taastuvelektri jaamu rajatakse toetusteta ja riigi sekkumiseta. Selleks tuleks oma tegevustes keskenduda ennekõike selliste probleemide lahendamisele, mis loovad vajalikud eeldused taastuvelektri turupõhisteks investeeringuteks.

Takistused tuuleparkide ees kadumas

Oleme leidnud lahenduse pikalt tuuleenergia arengut pidurdanud õhuseire radarite probleemile ning 2025. aastast on lõviosa Eesti maismaast tuuleparkidele avatud. Samamoodi oleme jõudsalt edasi liikumas kohaliku kasu lahendusega, et tulevikus oleks selgelt reguleeritud, mis moodi ja kui palju piirkonda planeeritud tuulepark panustab kohaliku omavalitsuse ja tuulepargi vahetuses läheduses asuva majapidamise eelarvesse. Seda lahendust ootavad väga nii tuuleparkide arendajad kui ka kohalikud kogukonnad ja see peaks loodetavasti pakkuma leevendust ka Eestis kanda kinnitanud NIMBY-probleemile (mitte minu tagahoovi). Pean oluliseks, et selle lahenduse jõustudes loome riigi tasandil seni puudunud seose kohalikus omavalitsuses rohepöörde toetamise ning kohaliku omavalitsuse tulubaasi vahel. Põhjanaanabrite juures leidub juba omavalitsusi, kus tuuleparkidest saadav kasu moodustab omavalitsuse eelarves juba peaaegu kümme protsenti. Iseäranis hea võimaluse oma tulubaasi suurendamiseks loob see hõredama asustustihendusega ja väiksema rahvaarvuga omavalitsustele.

Väiksema mõjuga meetmeid, millega lahendada tuuleparkide rajamise kitsaskohti, on arutusel veelgi. Näiteks analüüsimise koostöös Eesti Geoloogiateenistusega Eesti maavarade maardlaid, et leida täiendavaid alasid, kus arvele võetud maavarade kasutamine kaugemas tulevikus ei takistaks taastuenergia projektide rajamist vahepealsel perioodil. Samuti otsime mõistlikku tasakaalu Eesti loodusväärtuste kaitse ning taastuenergia arengu vahel,

sest märgatav osa Eesti territooriumist on viisil või teisel looduskaitse piirangutest hõlmatud. Energeetika rohepöörde jaoks on vaja saavutada mõistlikke kompromisse ka nendes valdkondades.

Taastuenergia vähempakkumised ja ühishanked

Ehkki usume siiralt, et oleme jõudnud ka Eesti elektriturul punkti, kus maismaatuuleparke saaks rajada ka ilma toetusteta, nii nagu see toimub põhjanaabrite juures, soovime taastuvelektri juurdekasvu kiirendamiseks juba lähiajal välja kuulutada kaks taastuenergia vähempakkumist. Käesoleva aasta viimases kvartalis ning 2023. aastal toimuvad taastuvelektri vähempakkumised kogumahuga üle ühe teravatt-tunni annavad taastuenergia tootjatele vajaliku kindluse perioodideks,

Tulevikus olgu selgelt reguleeritud, mis moodi ja kui palju planeeritud tuulepark panustab kohaliku omavalitsuse ja lähedal asuva majapidamise eelarvesse.

kui elektri turuhind ootamatult madalaks kukub. Võistleva vähempakkumisel toimiv taastuenergia toetuskeem pakuks sellistel madala hinnaga perioodidel tootjatele lisatuge ning investeerimiskindlust, et projektidega edasi minna, samal ajal tagades tarbijate jaoks parima hinna.

Üks mujal Euroopas laialt levinud mehhanism uute taastuenergia

projektide rahastuse kindlustamiseks on pikaajalised taastuenergia ostu-müügilepingud. Sellised tüüpiliselt seitsmeks kuni kümneks aastaks sõlmitud pikaajalised taastuvelektri ostulepingud kindla mahu ning hinnaga võimaldavad stabiilse elektritarbimisega ettevõtetel fikseerida taastuvelektri tarne kindlaks perioodiks väga hea hinnaga. Teisalt annab selline leping võimaluse taastuvelektri tootjale uute tootmiseladete rahastamiseks ja rajamiseks ilma toetusteta. Plaanime esimese riigina Euroopas nüüd sama

Energiaturu praeguse olukorra põhjus ei ole rohepööre.

mudeli kasutusele võtta meie avalikus sektoris, viies osa riigi elektritarbimisest üle taastuvelektrile, kasutades justnimelt sedasama pikaajalist lepingut. Riigi Kinnisvara ASi läbiviidavasse ühishankesse on võimalus oma kogustega liituda ka teisel, näiteks kohalikel omavalitsustel. Loodan siiralt, et eelmainitud sammud aitavad Eestis käivitada sarnase taastuvelektri buumi nagu meie põhjanaabrite juures.

Näeme, et kui käimasoleval kümnendil tuleb uus taastuvelektri võimsus Eestis peaaegjalikult maismaa tuuleparkidest, siis järgmisel kümnendil pöördub fookus meretuulele. Selleks oleme juba praegu tegemas ettevalmistusi. Euroopa Liidus ilmselt üks kõige põhjalikumalt ettevalmistatud Eesti merealplaneeringu

koostamine on lõpusirgel, samuti oleme uuendamas meretuuleparkide rajamise regulatsiooni.

TÄIUSLIK TORM

2021. aasta teises pooles alanud energia-kandjate globaalne hinnaralli ei jäta puutumata ka meid. Euroopa Liidu energia siseturg on hästi ühendatud ning seni, kuni pole piisavalt taastuenergiat terves piirkonnas, mõjutab meie elektrituruhindu otseselt ka piirkonna tarbimiseks käivitada vaja olevate fossiilkütuseid kasutavate jaamade tootmise marginaalkulu. Head ühendused teiste naabritega on toonud meile viimase kümne aasta jooksul väga madalad elektrihinnad. Need on olnud kaugel madalamad võrreldes sellega, mida oleksid pidanud Eesti tarbijad maksma suletud turu jätkumise puhul. Viimasest kümnest aastast enamikul on ka Baltimaadesse jätkunud piisavalt soodsat tuule-, tuuma- ja hüdroenergiat, et katta lõviosa vajadusest. Möödunud aastal oli Eesti hinnapiirkonna keskmine turuhind lausa 33 €/MWh.

Käesolev aasta on aga eriline. Hüdrojaamade toodang on viimase 20 aasta madalaimal tasemel, majandus taastub oodatust kiiremini COVID-19 kriisist ning möödunud aasta rekordiliselt madalalt tasemelt kerkima hakanud maagaasi hinnad ei julgustanud gaasiturul osalejaid varuma Euroopa hoidlatesse piisavalt maagaasi. Ka Euroopa suurim gaasitarnija Venemaa saab tekkinud olukorda endale soodsalt ära kasutada – püüdes näidata äsja valminud Nord Streami teist gaasijuhet kui pikalt oodatud lahendust. Gazprom täidab küll oma võetud kohustusi, kuid ei kiirusta Euroopa gaasiturule suunama täiendavat pakkumist. Tekkinud on justkui täiuslik torm, mida ühest küljest põhjustab aastakümnete kehvim taastuenergia toodang ning teisalt tarneraskustest ja suurenenud nõudlusest kantult järjest ülespoole rühkiv gaasihind.

Oluline on rõhutada, et probleemi allikas ei ole kaugelki elektrijaamade

puudus, vaid enneolematult kõrgeks kerkinud kütuse hind elektrijaamade sisendina. Ehk veelkord – praeguse energiaturu olukorra põhjus ei ole rohepööre. Euroopa rohepööre ei ole (veel) sulgenud ühtegi elektrijaama, mis oleks suutnud praegu pakkuda odavamalt hinda. Tõsi, Lääne-Euroopas on suletud mitmeid tuumajaamu, kuid selle põhjuseks rohepööret pidada oleks ülekohtune. Need otsused on kantud ühest küljest nende jaamade vanusest, aga teisest küljest selle konkreetse riigi sisepoliitikast ning rahva soovist. Tegelikult on olukord vastupidine, sest alles hoogu koguv rohepööre on meid juba viinud paremasse seisukorda varem. Kümme aastat tagasi mõjunuks selline olukord Euroopas ilmselt ränagemana, sest taastuenergia toodangut oli toona veelgi vähem ning nõudlus fossiilkütuste järele sellevõrra suurem. Hinnatippe tegevaid elektrijaamu on turul piisavalt, puudu on aga jaamadest, mis võimaldaksid rahuldada tarbijat odavama taastuvelektriga.

Teisalt näitab praegune olukord väga selgelt kätte ka vajaduse hoida alles juhitavaid elektrijaamu, vajadusel kasvõi neile eraldi valmisoleku tasu makstes. Parima varustuskindluse tagab mitmekesine, headest ühendustest ning eri liiki kohalikust elektritootmisest koosnev pakett. Viimaste aastate praktika on selgelt näidanud, et tavapäraselt läheb traditsioonilisi soojus- ja elektrijaamu vaja järjest vähem, kuid käesolev aasta tõestab, et erakorraliste sündmuste esinedes on sellistel jaamadest täita jätkuvalt väga oluline roll.

Eraldi lõiku väärrib ka Euroopa Liidu heitmekeubanduse süsteem. Käesolev erakorraline aasta, kus tavapärasest suurem hulk elektrit toodetakse fossiilkütust kasutavatest elektrijaamadest, on suurendanud ootamatult nõudlust ka heitmeühikute järele. Heitmekvootide turg on suurenenud nõudlusele reageerinud kiire hinnatõusuga. Sel aastal on heitmeühikute hind niiviisi kahekordistunud. Süsteemi on selliste kiirete hinnašokkide

leevendamiseks ja hinnastabiilsuse tagamiseks sisse ehitatud stabiilsuse mehhanism, mis kvootide suure ülejäägi korral ühikuid ringlusest kiiremini ära korjab ja selliste erakorraliste aastate puhul jälle täiendavaid ühikuid turule tagasi peaks andma. Paraku on süsteem disainitud aegadel, kui ühiku hind on pikalt erakorraliselt madal ning stabiilsusmehhanismi rakendamiseks kiire hinnatõusu puhul ette nähtud kordajad on praeguste hinnatasemetega juures juba ebarealistlikult kõrge. Nii töötaks see süsteem hästi, kui CO₂ kvoodi hind tõuseks kiiresti kolmekordseks tasemini 15 €/t, kuid ei käivitu olukorras, kus hind on tänastes kõrgustes. Selleks et täiendavad ühikud stabiilsusreservist turule paisataks, peaks kvootide hinnatipp aasta lõpus jõudma lausa 80 €/t juurde. On selge, et enne sellise heitmekeubanduse süsteemi laiendamist teistesse sektoritesse (näiteks transport ja hooned) tuleks süsteemi ohutusmehhanismid korda teha.

HELGEID PÄID JA OSKUSLIKKU TEGUTSEMIST

Ei maksa luua illusioone, et meil on majanduse või isegi üksnes energeetika rohepöörde tegemiseks olemas vastused kõigile küsimustele. Tõenäoliselt ei kujuta me praegu veel ettegi kõiki küsimusi, mis sel teekonnal lahendada tuleb. Õnneks ei tee energeetika rohepööret mitte üksnes Eesti ja Euroopa. Seda teekonda läbib kogu arenenud maailm ning teekonnal tekkivate küsimuste lahendamisse on kaasatud ülikoolide helgemad pead. Peame olema valmis kiiresti reageerima, vajadusel sammu tagasi astuma, olukorda hindama ja proovima teisiti.

Mõneti võib maailma energeetikas aset leidvat rohepööret võrrelda õhus oleva lennuki ümberehitamisega. Ühelgi hetkel ei tohi tekkida momenti, kus kaotame ohtlikult kõrgust või kiirust ning igal ajahetkel peavad olemas olema toimivad turvasüsteemid juhaks, kui kaob õhurõhk kabiinis. Olulised süsteemid

peavad olema alati ka dubleeritud. Samal ajal tuleb aga seni toimivate mootorite kõrvale paigaldada uuemad, säästlikumad ja keskkonnasõbralikumad, lisada uus juhtautomaatika, anda täiendõpet pilootidele ning jagada selgitusi reisijatele, kes soovivad kindlaks ajaks turvaliselt sihtkohta jõuda. Turbulentside korral on

aga olulised lennukikapteni asjatundlikud selgitused. Lennunduse paralleeli jätkates on kõigile selge, et kiirustada ei saa ka olemasolevate mootorite mahakandmisega. Uute süsteemide käivituses saavad nad küll järjest vähem tööaega, kuid nähtavas tulevikus peavad need jääma kättesaadavaks ja kiiresti käivitatavateks.